

М. ЙОГАНСЕН

ПОЕЗІЇ

М. ЙОГАНСЕН

НОВИ

МАЙК ЙОГАНСЕН

П О Е З І Ї

1933
ВИДАВНИЦТВО „РУХ“

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літописі українського друку“, „Картковому репертуарі“ та інших показниках Української книжкової палати.

Редактор Н. Рибак. Художник І. Хотівок. Техкерівник І. Козар.

Коректори: Крайник, Чоботарева.

Головліт № 742, зам. 734. Видання № 143. Передано до складання 14/XI 1932 р. Підписано до друку 19/V 1933 р. Арк. 7. Тир. 2170. Папір друкарський № 3 (62×94), вага стопи 38 кг. Літер у технічн. аркуші 54.600. Надруковано в лябораторіях УНПК ім. М. О. Скрипника, Харків, 1933 року.

П Е Р Е Д Н Є С Л О В О

Як усякий сильний поет, я написав багато слабих віршів, чимало середніх і небагато сильних. У цій книзі я зібрав усі. Читаючи її, ви перейдете від стихійної революційности юнацьких літ через манівці романтики чистого слова до балад активного учасника великої соціалістичної будови.

ЮНАЦЬКІ КНИГИ

elib.nyu.org

І птиці летять
В небесних озерах
Повз острови хмар.

elib.prlu.org

Непереможні хмари-гори
Ломились, падали, пливли
В архіпелаги неозорі,
І птиці линули в імлі.

То вчора думка гасла в морі.
Її навіки завезли
Все вище, вище, вище д'горі
Среброкрилі кораблі.

Іще раз, коли
Химерний запах полину,
Мов сиві воли
Ліниво мандрують за хмар руїни,
Літорослі милі
Цілюють похилий убогий шлях,
Старезний шлях
Голубих полів України.

ХМАР РУЇНИ

elib.nbuv.org

І хвилі в літеплі
Тихенько квилили,
Як сон, що снівсь колись
У синю літню ніч
Кволим фіялкам очей.

„Зірки лились і лились
Із синіх-синіх ночей
І десь у морі злились
З душами малих дітей“.

І вò-йно лились і лились
Срібні проміння вій,
Як сон, що снівсь колись
В колиці старих морів
Душі наївній моїй.

Люблю тебе — не знаю слів
Тієї пісні лісової.

Крізь верховиння ясенів
Сніжини розтають весною.
Пташиний виклюнеться спів
Із лісовинного спокою...

Хай пронесеться листям спів
І спиниться понад тобою.

Бандити наступали на місто.

У дахів іржавім колоссю
Ника́е місяць кривавий,
Удосвіта серп укосить
Молоду зів'ялу отаву.

Яке ще сонце глибоке,
Як виють собаки на місто
Гей кликом тисяч і тисяч!

Я знаю: загину, високий,
В повітрі чистім і синім.
— Мене над містом повісять:
Зорі досвітній в око,
В холодне око дивитись.

1920

Поля синіють вечорами,
Ріка говóрить з берегами,
І так таємно
На небі білії намети
Димлять:
— Вечеря вариться борам.
Все ближче, ближче вечір суне,
Все нижче плачуть трави-струни.
Тихо й темно
Бори-поети
В хмарах сплять.

1920

Тихий бог
 Курій
У синім морі мрії
 Острови хмарки
 За край тривоги
 З цигарки.

„Серед дорог
 Голодний, мокрий плину,
 Як Сагайдачний
 На Україну,
 Козак вчорашній,
 Інок нині.

І лісом, ледве дим зотліє,
Багаття сиві, сині мрії —
Що сміх дівочий там у полі,
„Як любі очі—у недолі“.

 Летять, летять
Слова среброкрилі
 На сіножать без ліку білих лілій.
 Курій і бог
 Збираю незчисленні

Серед дорог
На луках мрій,
 На подушці надхнення..
Ні слова—цить.
Заснула, спить:
— То птиці долетіли.

1920

Сивий ранок пав на місто синє.
Камінь спав—лиш дощ зідхав у ринвах.
Вулицею вештався той, кого повісять,
І молився: „О, пречиста сльозо,
Он сховалась у тумані башта
(Напувала грудьми паровози),
Молоком налився козій місяць
І розтав, розплакався в тумані...
Я їм серце на майдани кинув—
Най і я в твоїм розтану плачі“.
І припав лицем на сірий ганок...
Камінь спав—лиш дощ зідхав у ринвах.

1920

ТРАВЕНЬ

Як налетіли птиці травня,
Загомніли, завели,
Поцілували очі плавень
І розплескалися в імлі.

І чує травень зойк чайний
І журавиний уночі,
По-раз останній у долині
Він засипляє, лежачи.

Хоч не розплющив очі травень,
На деревах дрімає день,
Тихолеліючи забавивсь
Голубоокий велетень.

1921

МІСЯЦЬ

Богам і білим—кінець.

*
В перелогах у поле
Лягла перевтомлена ніч,
Місяць розсипав соли
— Регочеться дурень двосічний.

О, як люто задрить людині
На небі мрець голомозий,
В море мертве і сине
Зануривсь у дикій тривозі.

Доганцьовує білий блазень
Уночі танець останній,
Сіє сіль, суятиться і казиться...
— За горами бреде світання.

1921

ПОСУХА

Над селами хмари
Похилі,
І тоскно в блакить
Простягають руки безсилі...
Оце тільки лишилось,
Що плакати.

О, так залетіли далеко
В такий голубіючий ірій,
Білопіняве пір'я стелили
Над селами хмари...
Сліз ні краплі—
Оце нічим лишилось
І плакати.

1921. Голод.

Не віримо в бога—ні,
Хай дбає бог—за панів.
В три дні утворимо світ,
Поки руки, і серце, і спів.

І хай ридають, і дзвонять,
І моляться — нас пожерти
За Єдиний за наш — Закон
І віра, і вірність, і смерть.

Бачиш — хмари-дзвіниці в огні.
Чуєш — птиці в руїнах кричать.
Д'горі серце, і руки, і спів.
Переможем останню гать.

1921

РОНДЕЛЬ

Матроси — лірики моря.

Пливуть кораблики морями
У неминучий океан.
— Снується сон в зимовій рамі
І сходить сонце між ліян.

Серед облуд, серед оман
Це ж ви в середньовічній драмі,
Ще промінь—і спливе туман...
Пливуть кораблики морями,

Й під кораблиними серцями
Новий заворушивсь титан,
Ще мить — і задзвенить пеан:
Пливуть кораблики морями
У неминучий океан.

1922

Остання гать
Між нами і небом —
Руїни хмар.
І світу одтять
Трухлявий череп —
Останній удар.

1921

Вже птиці летять
В небесних озерах
Повз острови хмар.

1921

CKOPO FORTE

elib.nyu.org

Скоро forte,
Плачте, нищії духом,
Миротворці,
Ридайте в сильних і гордих
 Над вухом.
Значить, вище,
Вище пінісь, хвиля мелодій,
 Скоро forte,
Плюй же
В очі погоді.
Буря штурму,
Шквалу сигнали,
Скоро forte,
Чуєш сурми?
 Чуєш,
Заграли?

...І спить вівсяна осінь
Останнє осяяне слово
Сонце сказало,
І хлібом несло з дверей і з мажі.
А листопад, полив'яна полова,

Паде й паде навалом,
Доки досить
Не скаже
Осінь.

І ось по вулиці сумний струмінь
Несе... і сумно, і сумно, і сумно—
За днями пісні, за римами рими,
І скаже:

Восени великого Риму
Так само несло і гноєм, і хлібом,
І димом.

А сніг? Іще горобці не замерзли.
Не плач, дурню,
Розкрий свитину, послухай:

Чуєш, як любо,
Як сурми
Весни,
Б'ється
Серце?

1921

Наїживсь голений город,
Бородаті бори обсіли,
Із-за рогу вагони, мов ворони,
В полохливі поля полетіли.

Бачу: лавою дні мої сунуть,
Наступають на темний бір,
За бором сховався вечір,
Крізь хащі визирає рубін.

З бором бореться вечір —
Криваві спалахують птиці
То дні мої, діти, мій меч.
Ще іскра — і світ загориться.

1921

Бачу, лавою дні мої сунуть.

Дні мої, мої дивні діти,
Віддав вас вольній волі.
Ви, мов вино, мов вітер,
Мов вагони в дикучім полі.

Он: сховались хмари за обрій,
Он: бори стають на коліна,
Дні мої, мої перші хоробрі
Кораблі в ворожі країни.

1921

ГОЛОД

Над полем сохлим
Мертві вітряки,
Немов хрести над віршем
Відзабутим...
Руки не сила підвести...
Ще гірша, о, ще гірша
Доля буде.

І поле й голод.
Це все—ти.
Шляхи—твої пошорхлі руки.
Над тим, що пишеш,
Ці хрести
І в борознах твоїх не зійшли звуки.

Сій же в строфи люте насіння,
Сій же,
Поки ріже твій син твого сина,
Сій же,
Пазурями землю копай,
Лушпайя
Сій бараболі—
Ще карам не край,
Ще боротись довго за волю.

1921

Осяяний осени
 синіючий сон
І коні сміються—до бою, до бою.
 Похмуроброндзові голови
 Лебедино і гордо
 Вперед.

На млосних міста раменах
 Заплакала мряка
 І вулиці-жили укрилися гноем—
 Текуча повінь.
О, разом порізали груди
Червонозоряні леза...
 Повстали люди—
 Жовтень.

Нова гуде марсельеза,
В океані ревуть сирени,
 Паровоз бовкне
В безмежних дикучих полях—
 Жовтень!

Орябини тоненькі пальці
Стулили червонолистий стяг.
 Голе
Дівча не сахається полум'я
 Зоряновечірньої ризи,

Розкинуло рижі знамена
До самого глибокосинього низу,
Вперед.

Осяяний осени
Довгий,
До краю повний п'яного меду
— Четвертий
Жовтень!

1921

П О Р А

(Робітничкові Заходу)

Віє з поля холодним словом.

По сухій стерні

Ходить Жовтень.

Поля, сповнені кров'ю,

Уродили хліб—не тобі...

По сухій землі

Ходить Жовтень.

Син у колиці

ві сні —

Люлі, люлі, не спи.

Родився рабом:

Роби.

Птиці в колиці

ві сні.

Знаєш кубельце в рушниці,

Пам'ятаєш, як кулі гули,

Гей, добрі залізні птиці—

І сплять усі п'ять у кублі.

Ось сина повісять на дубі

З такою ж птицею в грудях.

Люлі, люлі, на дубі,

— В грудях.

1922

Понад північчю сивий вітер
(чи це не значить—весна?)

Не плеще, не кличе—тиша.
Тільки старий пригадав,
Пригадав, нахилився і пише:

„Лахміття-хмари. Стоїть сосна
І в небо вп'яла руде рамено,
І знову хмари, мов стіна,
І знову рве їх лють шалена“.

Але вітер...

Старий над північчю вітер
(чи це не значить—весна?)

Не квилить, не лепече, не кличе,
Неначе він і не зринав
У сніг і не пив вина.

Знов: „Товариші, стійте.
Город устав з коня
І гладить гриву, і дивиться: ждіте,
Ждіть світового вогня!“

І вітер,
Старий над північчю вітер зі дна
Так тоскно і радісно кличе
(чи це не значить—весна?),
Мов у бурю птиця,
Ніжною груддю
У північ, і хмари, і сніг.

1922

КРОКОВЕЄ КОЛО
(ФІЛОСОФІЧНІ ЛЯНДШАФТИ)

elib.npdl.org

КРОКОВЕЄ КОЛО

Задощив, закрутив, закурився,
І пішло дорогами в дощ,
Пересохлі жовті уривки,
Полохливе, послужливе клоччя.

Й серед сірого-сивого голо.
У безмежній пустій порожнечі
Позначилось кроковеє коло
І вийшло з туману по плечі.

Й мої дні, і наші тижні
Зібгало в залізну раду,
І ринули іскри рижі
В неосяжне сиве свічадо.

1923

У Б І Й

Потяг рушив у дощ і тумани
(— Не втечеш із паші поля),
Хитався по шпалах п'яний,
Здригався мокрий і голий.

...Бігли хвилі по одній... по одній...
Поринали в повені водяній.

Смерть бачили в вічі,
В полях потомлену смерть.
І снили й прокидались тричі,
Й засипляли в стумі упертій.

...Бігли хвилі по одній... по одній...
Поринали в повені водяній.

Потяг рушив у дощ і тумани,
Непритомний летів у безодні.
День упав на коліна й не встанув
Уночі, у бій ще сьогодні...

1923

РОМАНС

Серце,—ти мій ліхтарик
(Заглядаю в заплакані дверця),
Ти—мій злидений дзигарик:
Так...
 Так...
 Так...
 Так, каже серце.

Утішся,
 Серце моє ти хоре,
Не плач, будь ласка,
Заспівай вечірньої пісні,
Заирни, як зоряна люстра,
Глибоко в заснулеє море,
У темне дно козацької казки.
Так...
 Так...
 Так...
 Так, кажуть губи.

І знову сльози невпинні
По заплаканій люстерці...
Мій бідний годинник
Так...
 Так...
 Так...
 Так, каже серце.

1923

Н І Ч

Ясно...

Так ясно удень не буває.

Ясно.

Яснішого серцю не треба,

Тихо, як сонної дівчини очі.

Землі немає,

Тільки ніч,

Тільки небо.

Але роз'ятрений мозок

Не хоче,

Не може,

І в трясці нервовій тремтить розгублений розум,

І от із землі зростають, мов крила, гігантів тіні,

Все вище і вище, мов чорна мільйонна згряя,

Проквиляє, і плаче, і кракає, й дико гергоче,

І чорними пальцями в смертній розпуці, в одчаю
сягає по зорі...

...Але заплющити очі:
Тихо,
Ясно,
Ясно, яснішого серце не хоче,
Тихшого дівчині сонній не треба.
Землі немає,
Тільки ніч,
Тільки небо.

1923

ХМАРКУ НА ЗАХІД

...І знову хмарам вітер сниться,
І тихо спіють в ясноокеані
Водою вільною вагітні вівці,
І сплять, і марять поки час настане...

Мої отари, мрій грозових повні,
Ідїть на захід, над міста одвічні,

Несіть поволі, тихо, в своїй вогкій вовні,
Тихо несіть насіння блискавичне.

І всю росу, що випала на чола,
І всю росу, що попала вії,
І всю росу, що виплекало поле,
Зберіть поволі, тихо, поки час наспіє.

І коли світ останню кров розтопить,
Коли на площах падатимуть діти,
Як громова гармата, вдарте по Європі,
Іспопеліть у корінь паразитів
І в океан знесіть золу в останньому потопі.

1923

СВІТАНОК

Захолола жахом зоря
Над лісом
(Давно вже помер місяць),
Червоне бадилля на сході кричить,
Угору лізе вогневий буряк,
Видаєється вище, і вище, і вище,
Ударив, свиснув, розсипався іскрами
— Ранок.

1923

Д Е Н Ь

Припав до хмар і пив, і пив,
І одірвався, і зідхнув,
І див свінув, і день
Озвався в дубі.

І кинувсь знов, і плив, і плив,
Латаття, листя лілій
Летіли в синій глибині
І тали в сивій хвилі.

Аж поки світ вечірніх злив
Пролявся з сонця-дуба,
І знову пив, і пив, і пив,
І танув день, і далі плив
До згуби.

1923

В Е Ч І Р

Заснув—і прокинувся в морі,
Засинало в білих пісках,
І дививсь і куняв хворий
З рукою на сивих очах,

Як піною плечі вкрило,
Як хвилі лоскочуть руді,
Не зчувся старечим тілом,
Хитнувсь—і зник у воді.

1923

Як дихає ніжно, і легко, і тихо обличчя...
— По галяві сонній без краю блукають коліна,
Коли біля тебе лежить твоя річка
І хилить, і хилить у глиб сумирної хвилі.

Заснуло у синяві місяця блідеє личко,
І в піні, і в вітрі без краю лине і лине...
— Коли біля тебе лежить твоя річка,
Забуваєш сніги, що обличчя стиглими хви-
лями вкрили.

Як пtiця зимою, чоло ховаєш під крила,
Кострубаті крила, що їх рясно посічено днями,
Коли біля тебе лежить твоя річка...
— Випростуєш крила і знаєш, що день не
устане,
Коли не полинеш до його з останньої крепкої
сили.

1923

С Н І Г

Подивись: старий шкандибає нездужий,
Старий замітає вулицю,
Старий такий убогий,
Сивий старий.

Вимітає воду з калюжі,
Старий підсліпа шулиться,
Старий замітає вулицю,
Сивий старий.

Розганяє листя, розгулюється,
Мете, замітає вулицю,
Замітає, гонить колом,
Никає білий по вулиці.

Розчиняє двері, розтулює,
Задубілі зінці вулиці,—
— Викидає місто в поле.

Ні води,
ні листів,
ні сліпця,

Ні дерев,
ні долин,
ні гір

— Видер очі з лиця
Скажений залізний звір.

1923

Вогка долина й молоді дуби,
Люцерна сповила узлісся,
І далі ліс, і ліс, і ліс,
У спомини, у Курщину, в Полісся.

Насторожилися старі товариші
В сподіванці наївній і глибокій.

Мовчать кущі,
Пахне кора. Пряде сторожкий спокій.

Де я тепер, де очі, де слова
— Ріка летить вгорі над головою,
Долиною спішить, спіткається трава
І ось уже пливе понад рікою.

І натякає тиша: повернись,
Це ж я, твоя сестра, сестра твоя — ліщина,
Зі мною сплять брати твої, дуби.

Вернись,
Ти перемиг, мій сину!

1923

ІЩЕ ОДНА НІЧ

Моєму батькові

I

Я творю уночі—стомлений—коли усе спить.
Усе спить... і багато вмерло.
Запалюю цигарку, встаю—і дивлюсь у ніч.
Що то в шелесті листя шумить?..
То старий знайомий—море.
То його обличчя,
Сиве й суворе—дивиться на сина,
І роса спадає на мою
Руку, що чужа лежить, чи хвора.
Так, воно сине
І кличе,
І кличе мене до себе.
Але ніч чорна—і багато вмерло
І лежить на цвинтарі ночі,
Так, багато вмерло
(Тільки листя шумує в небі).

1923

II

Ти не прийдеш, не прийдеш ніколи,
Не розчиниш тихенько дверей,
Не почую милого голосу,
Не візьму руки твоєї.

І коли б чекав до півночі,
Не побачу тебе уві сні.
Тільки листя в небі сокоче,
Мов в огні:
Він не прийде—
Іди...

1923

III

Дитячі роки. Весна.
В батька немає грошей.
Вночі немає сна:
Одягти, узути, дати їсти...
Холодно,
Нехороший сон.
Вночі сміється, белькоче листя,
Воно—як забутий стогін.

1923

IV

Залетіли з Німеччини буки,
Вкорінилися у вільній землі,
Простяглися могутнії руки
І на захід, на захід пішли.

Повернімось, вернімось додому
Міліонами буйного зілля,
Прогуркочемо буковим громом,
Проллємось молодим водопіллям.

На землі Лібкнехта й Маркса
Вкоренімо червоне знам'я,
І як пущі, як букові маси,
Поведімо у бій за нами...

1923

V

Я творю уночі — стомлений — коли усе спить.
Усе спить... і багато вмерло.

Запалюю цигарку, встаю — і дивлюсь у ніч
Холодне і чисте,
Як перла,
Вночі шелестить листя...

1923

Тінь на стінці
— Китаєць.
Бачиш?
Сів на скриньці,
Хитається,
Значить, голодний...
Гей, здоров був, китайче.
— Захолов.
Ох, який же ти тепленький, зайчик!
А чи бувають зайчики холодні?
— Бувають,
Коли плачуть.
(По стінці никає,
Хитається голодний китаєць)
Уві сні застогне зайчик
— Руки холодні...
Годі, дитино,
Не може так бути,
Ждати не довго,
Все ж таки
У нас уже жовтень,
А у всесвіті
Ще тільки лютий.

1921. Голод.

Д О Щ

Моїй Латвії

Чуєте: дощ
Де як у гай тільки
Через вулиці
Веселі зайчики
Стрибали й шулились
І щиро співали півні
Сонцеві світлу дорогу
— Зливи й заливи.
Нема, нема, нема нічого,
Тільки дощ,
державний дощ.
Дощ.
Один керує на всесвіт.
...Дні сховались під стріхи...
Станув час,
Забігли вікна
За стіну.
Дощ
— Довгий, державний дощ.

О, сива країно моя,
Загорнулась в свитину
І мокнеш
Полями, містами, усюди
Це ж ти, це ж ти стоїш, дитино.
(Дрижиш і ковтаєш дощ)
„Wadsi sirsnin!“
Ходімо з нами скорій,
Ось рука моя й серце—іди ж,
Моя маленька країно.

1925

Серце,—ти мій лісочок
(Твоє личко в моїх долонях),
Крізь дерево світять очі,
Крізь пальці синіє сонце.

Піду полем весело далі
(Коло шиї твої рученята),
Небо цілують і міцно його обійняли
Рукавами сорочки зім'ятої.

І коли припаду до криниці
(На вустах вогкий спомин),
Зідхне вода, як птиця,
Одведе уста непритомні.

1925

КОМУНА

elib.nyu.org

І знову іду на провесні полями.

Вода іде.

В очах співає й вогко, війно тане

Водяний день.

І знаю я: із піснею Комуни

Я перейду поля й тисячоліття,

В полях пісень співатимуть баюни

І ввечері їм віритимуть діти.

Забудуть бруд, і піт, і кров, і нечисть,

Що закаляли наші мужні руки,

Вагу, що винесли наші потужні плечі,

І пам'ятатимуть самі зелені звуки.

Лише, коли зоря блисне в повітрі

Й, роздерши морок, згасне коло ніг,

Щось пригадають утопічні діти

В передрозвітній водяній весні.

1925

ДОБУВАЄМ МЕТАЛ

Углиб, у груди, в дикий ґрунт,
Де лілії колись цвіли,
У крейду, в креміль, у корунд
Свердел зі свистом зануривсь.

Ввігнав у землю рівний клин
Тугих рости робучий трест
І креше в попіль, в пил, у плин
Земної зверхні жирний лес.

Й коли в рудавий залізняк
Ввійде захеканий свердел,
Навколо, мов гарячий мак,
Метал родимий зацвіте...

В низи, у безвість, в синій ґрунт,
У тіль, що розцвіте колись,
У крейду, в креміль, у корунд
Свердел зі свистом зануривсь.

1925

ВЕСНА

На неписану зими поему
Упала, розтала веснінка —
Перша тема
На останню білу сторінку.

Іду, поважний, похмурий, і мрію
Про щось—про поділ земельної ренти,
А навколо грають, пустують дурні весновії,
Сміються з мене, інтелігента.

Гей, що солодким духом цигарки
Пихнув на мене отарий робочий,
Наче воно не зима і не Харків,
А степ полинами пливе і лоскоче.

Став, стою і думаю так приблизно:
— Вірю, зробимо вєсну на світі.
Щось підходить близько, ніжно:
— Товаришу, дозвольте прикурити!

1925

То було не геройство білих,
Не п'яна відвага шляхетних бандитів,—
То було дуже трудне і дуже нехайне діло
— Зубами вигризти браму в граніті.

Не лічили тижнів тяжкої дороги,
Не питались, скільки любих, коханих убито.
Пішим набрякли ноги,
Коні побили копита,

Коли в смертних полях Перекопу
Хворі, голодні й голі
Руками брали окопи,
Пазурями видерли волю.

Не згадають імення в сумній панахиді
Поли ні живої ні мертвої церкви—
Задзвенять грозою в залізі і міді,
Не умруть в робочому серці.

Ті, що вмерли під Перекопом,
Ті, що хворі, голодні й голі
Руками брали окопи,
Пазурями видерли волю.

1925

1921-ий РІК

Потяг урізавсь у сніг,
О-ге! Нарізавсь на морок.
Бриза збиває з ніг,
Завиває, закручує порох.

Переголосили, переворухили минулий вік
(Навиває, накручує порох)
Чоловічий, загнуданий крик.
Дзик і стоп...

Так стій же—під зубило, під клапан —
Забивай зубами, товаришу,
У снігах, уночі, у полях,
О, потяже, нащо ти мариш?

Надривай напружені груди,
Сичи, висвистуй, сифонь.
Ми з тобою—ми перші люди,
Ти—наш останній огонь.

1925

ЗАВТРА ЗНОВ ДО ВАРСТАТУ...

А сьогодні вечір. Яке соковите листя!
Яке рідне дерево!

Собака пробіг—теж непоганий,
Об дерево чистить
І тре волохате черево.
Завтра знов до варстату.

Люблю машину. Вона блискуча й гостра.
Люблю й ненавиджу: вона, мов жінка,
Ласкава й ловка, але не любить, коли
я п'яний,
І не пускає ні на хвилинку.

Завтра знов до варстату,
А сьогодні вечір, і, мов невірний апостол,
Обіймаю осику розп'яту,
І цілую кору і пальці вкладаю в вирубану рану.
Завтра знов до варстату.

1925

КОМУНІКАЦІЯ

Потяг дрижить. Дощ миє облізлі боки.
Букса рипить. Рейка біжить.
Семафор киває, вклоняється стомленим оком
І пропливає. Букса рипить.

...Рипіли вози і вклонявсь журавель при дорозі.
Гойдалися голови. Групка у поле
хитренько заходила колом.

Хмари курили в задумі. Спало на возі,
Спало навколо.

Потяг дрижить. Дощ миє бляшану спину.
Скиглять колеса. Попереду певний сопе чумак.
Витягне вгору. Прогуркотить у долину.
Люлька сичить, розсипає чорний табак.

Ген на ліся, понад хмари вибігли радіошпилі,
Серед гунявих гігантів крицевий кондор ліг.
Ні—ці залізних голів перед віком залізним
не схилять.
Рупор рудих рядів—революцій ревущий ріг.

1925

ПІСНЯ

Ой, над стогами стоголосом згряя заграла,
В дерево дзвоном зеленим ударила мить.
Мало тобі, мов серце, цієї зграї, замало?
Грають нові й нові, грають на Захід і Схід.

Граї,
зграє,
граї.

Краї
краї
вкраї.

Граї,
зграє,
граї.

Хай неосяжну ріллю не доорюють рала,
Хай під корінням залізо незбуджене спить.
Чуєш, стоголосом радісна згряя заграла,
В дерево дзвоном зеленим ударила мить.

Граї,
зграє,
граї.

Там, за завісою синьою хилиться кін капітала,
Королі і корони конають. Запона летить.
Гей над усесвіт стоголосом згряя заграла,
В дерево дзвоном зеленим ударила мить.

Грай,
зграє,
грай.

Край
краї
вкрай.

Грай,
зграє,
грай.

1925

Дві тисячі літ були б ви богом,
У храмі стояв би ваш мідний геній.
За тисячу з вас зробили б святого,
Тепер ви просто—товариш Ленін.

Тепер, товаришу, любий, далекий, коханий,
Із вас шамани нічого не зроблять, нічого,
Хіба на папері пером поганим
В титана якогось пошеє поетик убогий.

Утніть, поети, похвальних пеонів,
Величезні розвідки жарте, вчені,
Ні, вам не вдасться зробити ікони
З нашого, людського імени: Ленін.

Сугулий, потомлений станули перед очима
І дивитесь з нами на наші поля зелені,
Схилилася тихо земля горбата, родима
І каже з нами: вмер товариш Ленін.

1924

РЕВОЛЮЦІЯ

I

Коли Прометей
Підвівся руба
 З чотирьох ніг на дві,
 І вогонь з запаленого блискавкою дуба,
Узявши у кострубаті руки,
 Повстав проти Зевса,
То перша була
 На землі
Після незчисленних ночей
 Революція.

II

Коли під вітром, у вічних снігах Кавказу
 Заяблі раби
 Убили своїх центуріонів
 І сунули з полум'ям і димом,
 Як люта імла,
 В дикій розпуці
 на Рим,
 То ще раз
 Після мільйонів, іще раз
 Була
 Революція.

III

Коли з забутих заводів,
Від димних домен,
Із рудень, урубаних в ґрунт,
На хмарні гори
 З громом
 Вийшов робочий гурт
І за погаслі очі сухітних дітей,
За панські ночі селянських жінок,
 За проституток,
 За віковічні муки,
За тисячолітній стогін
 Уразив пана у серце,

То в перший
Після мільйонів разів,
 Знову у перший
І в передостанній раз
 Була
Революція.

IV

Коли на землі Комуна
 Й сумирного вечора
 З верхів'я
 Гірних гаїв,
 Як всесвітові струни,
Люди линуть далеко
 За обрій землі,

Аби в гармонії миру,
 Як меч,
Мов лелека,
 Осягти, захопити ще одну
 невторовану путь,
Коли на землі Комуна —
 Один величний ірій —
І лише смерть,
 Як і рані,
Жертиме гірших і ліпших,
 Останній тиран
В океані Комуни...

І ще раз, ізнову
У цвигтарях книгозбірень,
У поемах забутих поетів,
У якійсь старовинній Леніна й Маркса науці
Розкопають люди
Одне напівзмерле забуте слово.
 І слово це буде:
 Революція.

1925

КОМУНА

Утопічна агітка

I

Агітація

За степ, моє серце,
Агітація,
За море й гори,
За ліс,

Тільки не за мистецтво для мистецтва
І не за місто для міста.
Ні, не буде смердючого міста, не буде.

Для кого ця цяця:

Понабивані м'ясом казарми із двору до двору?
Вийдуть вільні і горді
На поле люди,
Радісне радіо
Загуде з бородатого бору.

1925

II

Агітація

Так, ліси — і такі ж неминучі,
Ще неминучіші, ще буйніші
Сині долини, ще глибші кручі
По земній кулі наше серце напише.

Аеропляни, арцимашини...
— Подорожники. Стежка. Піший.
І ляже в канаву, і снитиме синій
Сон, як і зараз, тільки ще синіший.

1925

III

Гей,
Єднайтесь, пацани усіх країв,
Утрить носи собі й своїм батькам
Ви знаєте серця усіх машин,
Батьки зробили їх
— й вони коритимуться вам.

Заберете будинки, банки і заводи
Один з вас буде всесвітцику голова
Для себе пристосуєте природу
І язики з'єднаєте
і створите слова.

І пам'ятайте: є на мапі поле,
де вже зійшов для вас машин посів,
де є вам пристановище і школа
і кінні корпуси учителів.

IV

Гей, молоді, не сосюртесь, чуєте,
Й не хвилюйтесь ні в яким разі.

Застроміть два пальці в рота і блюйте,
Поки не виблюєте з себе Азії.

Споживається дев'ять процентів енергії,
Решту бузкають марно у хмари.
Хочете швидше доскочити черги,
Плюньте на все, займіться турбіною й парою.

„Учіться, брати мої,
Думайте, читайте“,
Скоро таке заблимає,
Що тільки ви не завагаєтесь.

1925

V

Про хемію

Коли б я був хемік,—
Я б винайшов був такий убійчий газ,
Щоби виздохли чисто останні рештки родимих
І чужих людоїдів, і це в останній раз.

Та я тільки поет. Узяв сірничків коробочок,
Запаляю по одному й кидаю в ноги,
У ніч, у огидну нудоту ночі.
Чи не вдасться мені запалити дороги.

1925

VI

Мій любий, мій друже,
Ти, що співатимеш з мене,
Коли буде Комуна,
Коли вже й Комуни не буде...

Тобі понад голови
Вчених,
Розумних,
Марудних
Передаю свою душу.

1925

VII

І дівчина — вдень продає насіння,
Вночі віддається солдатам у парку
(Вона й убралась би, та ех! таке все
в неї стареньке).

Її син, великий і сильний,
Із вічних законів чудову скрутить цигарку.

І за руку візьме свою убогу неньку,
І поведе з собою у високу залу,
І при фанфарах і сурмах покаже людям стареньку,
Що його народила і тілом своїм годувала.

1925

VIII

Дещо вже справдилось...

Збудив залізо: встало і іде,
Ногами потяга переступає степ,
Летить над лісом,
Шрубом вкручується в плуг
І дзвякає підковою. У рудень рук
Не вистачає на великий вигруз.

Заводить воду у завод,
Засвічує — і от вода горить,
Трубить в турбінах, наливає порт,
Де пароплав на якорі стоїть.

Як літери електрики, як ліхтарі,
Стсять слова над мапою Союзу
І світять. І в льодовий ріг,
В полярне поле увіходять люди.

IX

І пише в книгу піль за твором твір
Колишніх і теперішніх пшениць,
На гори сходить і вбачає з гір
Шпилі прийдешніх світових столиць.
Місця високі віддає для міст,
Для рік ревушу позначає путь,

У піскову пустелю тисне ліс
І сонце — у болотну каламуть.

І п'ятикутню в душу вдушує печать,
Де серп і молот тільки древній символ
Прадавніх зброй співають і ячать
— арцимашин забута рима.

То в думання заходить, як гігант,
Що зародився сам із думання й борні,
Не Александер, не Наполеон, не Кант,
А слюсар по ремонту на землі.

Х

Соціал-зрадники

А ви, під чоботом черви
Рожеві і жовті,
Погасли вам льозунги,
Заяложено гасла,
Ви, що жовтий червень
Зробили б з червоного жовтня,
Коли б час повернувся назад...
— Ваше заяложено сонце загасло,
Ні перемог, ні зрад.
Ваших нема.

Над вами віки продзижчали,
Ви живцем в багні зогнили,

Спіть спокійно, сумні генерали,
Світ плає на ваші могили.

1925

XI

Комуна

Коли буде Комуна,
То буде місто, як море, як гори,
Таке біле й таке широке,
І вдень у дванадцять
 Ударять у дзвони,
І підуть люди від праці до моря.

А люди—як поле пісень і пшениці
І білі крила—небесних будівель.
Обличчя—мов сон, чи секунди... чи птиці...
Рудокопи, поети, матроси—лірики моря.

І ти так само її шукатимеш зором,
І серце злезіє зорею—падучого птаха,
Серед сотень і тисяч сліпих—для тебе.
Око в око—солодким жахом.

І під величним вечірнім небом
Пізнає кожен, кого він хоче так ревно,
І от так само десь під самісіньким дахом
Прочитає хтось мій розмір древній.

1923

XII

Не журіться, капіталісти!

І збудуємо притулки, і в них генерали,
Хорі на мілітаризм, імперіялісти й інші сифілітики
Матимуть чисто все, що мали,
І щиро гратимуть в карти й політику.

Туди звеземо всіх чисто, грошей,
Акцій, гарантій, корон і клейнодів
Навалимо гору невимовно хорошу
Для імперіялістів, банкірів і злодіїв.

І до самої своєї славної смерти
Вони в нас житимуть, теплі й розумні;
Щодня донéсчочу пити й жерти,
А по смерті в музей поставимо мумії.

1925

XIII

Але попереду розстріляємо...

— Ах, згляньтєся, — благатимете ви
І поцілуєте бійцям запилені халяви
І кульбаба гойдатиме в траві
Без голови стебло — укошене в отаві.

— Ах, згляньтєся. О, жаль! О, жаль! О, жаль!
Все віддамо — лиш подаруйте волю.

— „Ю бет ай шел!“ погодиться коваль.
І розстріляє вас на голфовому полі.
З машинами ж управимось сами,
Сами зробили—сами пустимо у хід.
— Машини радо нас послухають, і ми
Новий обточимо і вишліхуєм світ.

1930

XIV

Метемфісис

А нас, тих, що знали зарані пісню,
Заспівають у трави, квіти й коріння,
Вітерець хвильовий пролетить і свисне,
Тичину блакитний елан оповине.

Закивав лісними очима сосюра,
І знайдеться десь перекручений корінь,
Такий незграбний, такий чудернацький і бурий,
Що для нього назвищ не стане тих,
Ще раз полізуть в історію
І наречуть йому химерне наймення:
— Література.

1925

XV

Сон

Я станув на горі, і підо мною
Долина вуста вічної розкрила,

І поточилися блакитні соки,
Де хмари тихо розгортали крила
І надималися летіти у майбутнє
— В обійми вод блакитнооких.

І я простер свої обійми полю
І людям, що колись по ній поспінуть.
І полились поля, яри, дороги,
Порушили на небосхилі стіну,
Переступили синяви пороги...

— Із неминучости пробились в волю.

1925

XVI

Машина мріє

Гуркоче, свище і летить
Із краю в край, із краю в край.
Підводиться і падає магніт.

І виринає в пам'яті трамвай,
На повороті хилиться й рипить
І зникає. Виростає гай...

Машина мріє. Хилиться магніт.

1925

Я С Е Н

elib.nplu.org

Н Е П

На вулиці шукаю сутінь,
Люблю імли ліричну вечорінь,
Тікаю з натовпу сумний і нерішучий,
Доки загасне день—стане тінь.

Тоді з крамниць зростає корабель,
І розриває туманів керею,
Угору парус рветься, як орел,
На стовбурах напружуються реї.

І, як матрос, ненавиджу туман
І смілим оком добачаю в гендлю
Фарватер, що старий накреслив капітан,
І що удень скидався на легенду.

1927

То город-дощ, холодний і зелений
Над морем, що під парусом туману
Щодня лаштується його покинути навіки,
Прощає й робить істеричні сцени,
Як героїня історичного роману,
Б'ючись об приступці гранітного фонтану,
Солону слину але на мокрі черевики.

По вінця повний кави і какао,
Як пароплав батавський, дихає й парує,
Що на Руан записаний у книги;
Дощами злитий ясно і яскраво,
То город-дощ бульвари пришвартує
Коло церков і ратуш. Рукосуї
Заметушаться, вигружаючи релігії.

То город-дощ під парусом туману,
Захований од сонця і од вітру,
В холодній непозбуваній розпуці
Проценти підсумовує старанно,
Фантоматично обчисляє мито
По день химерний, що навіки витре
Його з реєстру східніх революцій.

1928

Ринав останній генерал,
На крилах літо долетіло,
Йшов будний бондар і збивав
Обруччя з древнього барила.

В коктейлі квасив кокаїн,
До Франції збирався Врангель;
Йшли Сірі Маси, як один,
На Перекопу форт останній.

Вмирали і вставали знов
З-під хвилі буйні баламути
І в море, в матір, в бога, в кров
Гатили недобитий бутир.

Аж забарились береги
Одригувати п'яну піну,
І кінне сонце над луги
Перекотилось з України.

1927

СПІЛКА

Я—це ти,
 Мої засмагли пальці
Висікли для тебе чорний вугіль.
Ти—це я,
 Ти вчора вранці
Виорав для мене чорну смугу.

Я—це ти.
 Я руки простягаю,
Наші руки сходяться в імлі.
Ти—це я,
 І нам немає краю,
Ні числа, ні часу на землі.

1927

БАТЬКО

З очей спадає денний груз,
Стаю дитиною в нудзі
— Мов серед озера на даху черногуз
Стоїть на 'дній позі.

І дивиться туди, де синій ліс
Мене пішов шукать за горизон
— За подушкою руки заплелись—
За хмарою родився сон.

Й повів мене тихенько до отця,
що вмер.
І ось іде живий,
В сорочці сірій, хворий і смутний,
І тільки не показує лиця.

1927

ТАЛАЛАЙ

Таємний талалай
У тюбітейці синій гомонить
— Про милий край розповідає.

Де плеса неясні лягли в лугах,
Де ліс переступає береги,
Міста музичні гуркотять здаля,
Під паморозю сиві сплять стоги,
Тихо танцює і кружить земля,
Круг невідомих, світодайних зір,
І іній оповив ясною сіттю
Щонайніжнішу нить
озір...

У краї цім родився вітер
І звідси вилетів у світ
І, коли вернеться, не знає...

У тюбітейці синій гомонить
Таємний талалай
— Про милий край розповідає.

1928

Вночі

дзвенить

комар,

Встають поля, підводяться гаї

І ріки підіймаються до хмар.

І хто я, я не знаю уночі

Й яке століття завтра настає, і чи

Не качка оде скрикнула у сні...

Вночі

дзвенить

комар,

Встають поля, підводяться гаї

І мовчки підіймаються до хмар.

1928

МОРОЗНА ОСІНЬ

Піски. Основа.

Залізничних свів

Снуються довгі дні. І знов
Секунди. Біле з неба листя
Укрило ліс.

Як сіль, лежить воно
На кучугурах. Віє. Сів. Гине.
За чорні роги ясенів
І за найжені кошлаті спини

Сосон сохатих. Сон?

Ні!

Не сон, а сміх і

не сміх, а осміх

— Сніг!

1927

ЗАЄЦЬ ДИТЯЧИЙ

Заячий вечір. Свіг.

Ах! Блакитна стеле суніч

І лягає, як стомлений синій китаєць,

З-поза сосонок

звірних ніг,

Із забутих

дитячих книг

Знайомий з'являється

заєць.

Заяри, заялини, заячмінь

Замаячть

Заяча

Тінь.

СТАНЦІЯ

Лямпя
журно
співає.
За абажуром—
любимий луг.
Ходить у лузі
чайка.
Увіходить
в зелений круг
Дежурний,
п'є
чай.

ПОТЯГ УНОЧІ

Потяг
 протяг
Палицю-свид
 через місяць.
Світлом просяк,
 І вісять
Вогні вагонів над вогкою прірвою ночі.
 У темну безвість
Протяг
 потяг.

ГРАК-ГУМОРИСТ

Ехех-ехкає грак

На чорне своє життя,
Восени тріпочучи крильми на голім гіллі,
Що дні його—ах!

Летять і летять
Проз дерево мокре, проз дерево чорних дідів
І кахкає:—так!

Заледве в віках
Зостається чорний слід
По мені.

КРАЄВИД НА КУРОРТІ

Я місяць
украв
 коло моря.
Таємна
 заходилась буря:
 було темно
 й коли я крав,
Скрадався під камінь краб.

ВЕСНА В ВАГОНІ

I

Лежать, лежать сніги,
пливуть ліси у крайню
Раїну, де над вітром
— дальня путь.

I гаснуть голоси
граків, і вечір витре
З усесвіту історію снігів.

II

З яруги викотивсь багряний галаган
I цапки став над падлими полями.
Подобень місяця. Туман
Топив в затоках пам'ять. Рами
Небес розчахли. Зорі забрели в нігуч
у чорний чад,
I, звівши вгору темні руки, навзнаки, назад
Упала ніч.

III

I все ж лежать, лежать сніги,
Пливуть ліси у крайню

Раїну, де над вітром вольна путь,
Де гори з гір
Родяться, де у дальній
Похід веде вода і не дає заснуть:
Доводить, що у день веде, у виноград,
Цілує листя, спорить і свариться,
Верзе, що встане,
Устає
І падає назад...
— Немов ізроду не було снігів,
Немов весна в вагоні, і рука
Дівоча ніжна на вустах присниться,
Й чабан, що десь увечері гукав,
Перетворивсь на теплу й сонну птицю.

1929

І ринула лісів весела хвиля,
Танцюючи на житні береги,
І хмари били бій, і наступала сила
Блакитних блюз на соняшні стоги.

У шумній штурмі мріли міріади
Соснових серць і яворових воль;
Дуб-дідуган серед дітей-тополь
На шахівниці лісовій, немов король,
Стояв і звав в атаку на рокаду.

І напад той до вечора кипів;
Увечері ж стомилися вояки
І гомоніли тихо, і хмара, повна снів,
Причалила над ліс і опустила якір.

1928

Вересня день мов меч,
Нагострений сонцем осені:
Вересень—вольний вечір
Для жовтня налагодив кросна.

В океані осіннім злились
Дерев і варстатів ради;
У ліщину, в листя, в ліс
Просякає радянська влада.

Нестеменним налялялись вином
І танцюють в узліссях клени,
Без кінця і без краю шляхом
Над землею серце вогненне.

1927

Ось іду по рейці і хитаюсь,
Чи дійду до краю, чи впаду,
Ліс ліворуч, мов зелений заєць,
Задивився на мою ходу.

Десь далеко одинокий коник
Пісню травам і лісам згадав:
Наче гасне дерев'яний дзвоник,
Наче спить і падає вода.

Скільки днів любилося з ночами,
Розтавало вранці у вікні,
Скільки птиць летіло над полями,
Не верталось до мене уві сні.

Я іду по рейці і хитаюсь,
Чи дійду до віку, чи впаду.
Ліс спинивсь. Ліс, мов зелений заєць,
Задивився на мою ходу.

1927

І коли ранок встає, змучений в смерть
Борнею коло чорного бору,
Човен, води повний ущерть,
Гойдає тіло з пониклою головою,
— Тіло стрільця, убитого вчора
З його останнього набою.

elib.prlu.org

ВИХІДНИЙ ДЕНЬ

Вийшов дядя
 світ-заочі
І пішов
 у слід заячий.
Вийшов з узлісся:
 слід!
— Перший скид!
 Знову слід... слід... слід...
— Другий скид!
 Знову слід... слід... слід...
— Сірий десь в снігу лежить.
Вуса
 об вітер
 витер,
Сивий сніг
 обтрушує з ніг.
Він згадує вереск
 фрезера.
Як лід,
 блищить
 серебрянка.
Сніг мильних шумів і пін
Металевим морозянім ранком

Весело
згадує він.
Вийшов з узлісся:
слід!
— Перший скид!
Знову слід... слід... слід...
— Другий скид!
Знову слід... слід... слід...
— Сірий десь в снігу лежить!
Вийшов токар
світ-заочі
І пішов
у слід заячий.

ГРАЙВОРИН-ПЕСИМІСТ

Понад верхів'ям голим,
наче чорний край борін,
Летів самітний
з поля
грайворін.

Був
лютий
місяць,
Дико кракав він,
бо пролітав,
Де люди
місять
плугом
бруд,
у чорну далечінь.
Він дико кракав,
пролітаючи гіллям,
Гілля стирчало
з гір
і витикалося
із ям,

колело хмари
— вир
крутився
хмар,
Звивавсь
від болю
і за обрії тікав.
І далі він летів,
і дико кракав він—
Понад верхів'ям
одинокий грайворін.
Один, як око,
над незліченим гіллям,
Що лізло з гір
і плазувало з ям.
Він дико кракав
й далі він летів
Степами понад кураєм,
що вітер пригинав долів.
Один, як око,
і горів,
дивився він
За гір
краї,
де хилитавсь туман,
Де алтагир
виходить
на лиман.
І от відкрилося:
кривий, мов сагайдак,

Синій між гір
улився Таршанак
У алтагир,
де, як сокира-саксаган,
Сталлю й сасюю
без краю ліг
лиман.

О тепле море,
о бажаний океан!

І крила
грайворів
простерті
склав,

І в хвилі
піняві
в обійми
смерті
пав.

У ліжку нидіє боєць,
Під подушкою скніє мавзер.
По закутках засіла й стереже
Повита павутинням павза.

Газет нездолана гора
Сухий схovala каламарик,
І блискавичного пера
Ще дотліває десь огарок

Та хворий штурман ще біля керма,
Зеленозора хвиля заливає двері,
На океан виноситься фрегат.
— Вперед!—печать на судовім папері.
— Не повернутись, не прийти назад,
У тихім танці зникає берег.

І велетенське снить світання рад,
І колосальним прокидається зусиллям.
Тремтить рука й хапається пера...
— І падав твереза й безсила.

У ліжку нидіє боєць,
Під подушкою скніє мавзер.
По закутках засіла й стереже
Повита павутинням павза.

Не падав сніг, а сонце стигло
І нахилалось до землі,
Коли його холодне тіло
У ліс далский понесли.

Запало сонце, сквіла пам'ять,
Була мов тиша лісова
Лягла між дикими дубами
Елана горда голова.

Щоб на весні зелений корінь
Сповинув серце ватажка,
Щоб у леліючі простори
Сочиста виросла рука,

Щоб кленом стала тінь Елана,
Щоб у землі він не лежав,
Щоб голову його кохану
Уранці промінь привітав.

I

Слава

Не слава,
Що, як орел у просторі
Над бором, порослими,
Снігом повитими

плаває

— Над верховинами давно минулих історій,
не слава,
що висне

З роззявлених кратерів,
Щоб народитись у світ
І, не родившись, умерти,

— Проста пісня,
Простіша від матері,
Ще простіша від смерти.
Десять літ.
Літ.

II

Ведмідь

Десять літ важким кошлатим ілом
На землі подерті й полатані,

На океанів безмежну браму,
На скель каменясту кидь
Ліг
Великий ведмідь,
І вугіль, і нафту, й залізо
Висмоктує
З чорної лапи,
І рани, що сохнуть
На зраненім тілі,
 Зализує
Лизнем шаршавим,
І долі вухо
 Схилив,
І слухав гуркіт
 Землі.

III

Іно!
О, чорна розсічена вразо,
Ти добре, ти чуйно слухаєш,
Як, наче підземні ключі,
Колеса, і кайла, й ковадла гудуть уночі.

IV

О, гуркіт потягів вночі
З Торонто в Орегон,

Із Йокогами в Йо-Кай-Чі,
З Берліна у Ліон.

Озір озера, гори гір
Минають, мов у сні
Свистять сифони. Ступирі
Переступають світ.

Аеропляни у пасат
— На схиленім крилі.
І повертаються назад
Круг сонної землі.

І над землею й на землі
Встає похід машин,
Гудуть динамо й дизелі
Під тарабан турбін.

А так: ідуть твої брати,
Твої брати ідуть—
Нехай ще довго їм іти
— Одна їм в світі путь.

V

І все ж таки
 Раз на рік
Зі скреготом стають машини,
 І на вулиці ріг
 Виходять їх душі

З крови, з металу, з резини,
Під кулемети,
В куль закипілу зграю,
Ідуть спокійні і безсмертні
За Леніна,
За Сакко й Ванцетті,
За зелений
май
умерти.

1927

МІСТО

I

Вечорами матовий трамвай
По вулиці заметеній гуляє,
Трамвай тремтить, і край
Мосту його глибока темрява ховає
— За мостами, за водами
заводи!

1928

II

Над вигулом вулиць,
Над тремтом трамваїв,
Над дзвінким цибром цербкопів,
Над неводами неувних вогнів
заведе завод
нову
і чисту

Белетенську книгу звуків
— То росте
соціалістичне
місто,

Міняться люди
під неводом неувних вогнів,

Міниться голос
— переймає металу мелодію,
Міняться очі
— вглядом у електричні води.
Змінились слова:
— герой
і трибуна.
І так під грою
вогнів на обличчі міста
Просвічує майбутня
комуна.

III

За мостами, за водами
— заводи,
За заводами вночі росте гай.
Ясеви ще темними плечима хитають,
Шумить розмай
І тихо в верховітті світає.

1928

На майдані куриться мітинг—
Роковини смерти Леніна.
— Птицею клюнув вітер,
Зідхнув, завмер у знаменах.

Тихо, що мак сій,
Завмер уражений натовп:
Через зомлілий рій
Пройшов невідомий оратор.

— Де був ти, старий товаришу,
Очі сплющені, губи сині?
— Стомився я в довгім марші,
Із Росії йшов на Україну.

Переходив озера і ріки,
У сніг вгрузав по коліна,
Закрив мені вітер повіки,
Мороз мені серце вийняв.

Точився незораним полем,
Смертельними брів ланами,
Продерся крізь хугу й голод:
Я тут. Я буду з вами,

Я буду з вами довіку,—
Сказав—і щез Ленія.
— Птицею клюнув вітер,
Зідхнув, завмер у знаменах.

1927

Темні вулиці вкрились насінням.
— Не іди, ще останьсь, моя душе..
Теплий вітер насіння розвіяв.
— Прощавай, поспішаю дуже.

Проминали, вночі розтавали..
— Ох, останьсь, не можу без тебе.
Проминули останні—як галич,
Що летить і спить у небі.

І коли останній стукіт
Його кроків завмер за рогом,
Простягла перед себе руки
І упала на землю убогу.

1928

ПЕРЕВТОМА

Чи стемніли вулиці, чи я іду сам
З робочим днем за плечима?
— За берегом міста—ліса,
За лісами ліса, нерушимі.

Дзвенять вогні і ринуть у ніч,
Дзвінок заївсь у залізо.
Іду і не втямлю, не злічу облич.
Вже пізно.

Не чую нічого, в січневу ніч
Заблукав я, осінній олень,
Не спадає сніг із пізніх пліч,
За плечима поле й поле.

1927

* * *

Овес росте край неба у пісках,
Мов сивий дід, над ним куняє хмара.

Похмурий сон: на головах
Стоять століття і бездумно марять.
— Росте овес, киває і мовчить.

Далеко в морі хлять кораблі
Латинський парус у вечірній ірїй.

— Овес росте і виростає в ліс.
Стовпи страшні, змертвілі й сірі,
Гниють і з крахом падають на шлях...
— Росте овес край неба у пісках.

1929

ДО КРАЮ РАДЯНСЬКОГО

Гей, довго жити ще мені на світі:
Немало днів наспіне наді мною.
Прийдіть до мене, мої любі діти,
Прийдіть до мене—я вас заспокою.

Я з вами був в Огайо орачем,
Я ваш любимий ніггер з Кольорадо,
Тікали ми і, човна зсунувши плечем,
Велике сонце зустрічали радо.

Я, ваш широкий, радісний отець,
Взяв на тугі, на супокійні плечі
І доведу до краю, й братік-вітерець
Ітиме з нами і зустріне вечір.

І ввечері побачимо той край,
Що в нього всі ведуть дороги.
І буде тихо. Світла тінь. Розмай.
На траву ляжемо і будемо—як боги.

1927

За лінію лісів гнав гоном потяг-пес,
Дзвенів і койлив дні димові,
І позіхнув, і за лісами щез,
Мов звук, невимовлений в слові.

За параван полів, силедріон снігів
Залюляв потяг ваше тихе тіло.
Ще раз зідхнули ви й заснули. Берегів
Не стало. Море вас укрило.

І ви не чули слова, що гуло
Неімовірним невтамованим гобоем
З бору під Брянським крізь зимове скло,
Мов сон коня перед сосновим боем.

Сніги топило. З бою брало ліс.
Земля гула пороховим одг'алом.
Дійшло до моря. Але ви колись
Його не вимовили—і воно упало.

І я тепер його розстрілюю щодня
На стінці сірій—і не можу вбити—
Воно росте, як чоловічення,
І плаче, і сміється, й хоче жити.

1929

ПОЕТОВА ВЕСНА

В березні міліціонер свистав,
У воді шумів трамвай і плавав
Межи рейок вечір і не знав,
Як уранці народяться трави.

Стала хмара у вікні—агов,
Агов, хмаро, подожди хвилину.
Всяка хмара в березні—любов,
І від мене і до неї лине.

Всяка вулиця веде до тих дверей,
Де я не посмію подзвонити.
За водою вечір плив до неї,
І за неї хвилювався вітер.

Я ж стояв в калюжі, мов в огні,
Коливались тротуари п'яні,
Із старих англійських книг
Повиходили на вулицю романи.

І сідали коні і вели
За Гурон, за Мічіган, за Ері;
Соколиним оком вечір плив
У простори пам'яті і прерій.

Гей, як кречет, міліціонер свистав,
У траві гримів трамвай, і марив
В березні поет і забував,
Що в калюжах загасали хмари.

Що він так і не посміє увійти
І сказати ясно: івнінг, Іно,
Чи не хочете, чи хочеш ти...
— Чи не підеш ти зі мною в кіно?

1929

Як тане трава,
Як тонісінька тінь стане,
Про весну вірні слова
Проспіває в повітрі склянім,
Від слів упаде голова
На плече тобою п'яне.

Райдужний рій. Рай.
Листки у нім, як пташата.
Неба синій і повний китай,
І де йому берег, не знати,
Не знати, де йому край,
Коли б не вечір. Він знає,
І дерева у ніч веде спати.

1929

ДОН ХОЗЕ ПЕРЕЙРА

Степами має сива борода,
Веде вівса і попасає просо
У край землі, де голуба вода
Стоїть у озері, підтикана і боса.

А небом їдуть водяні вози
Над океаном орної країни,
Старий чумак береться за гузир
І хмарам набатовує на спини.

По берегах повстання і пісень
Над ріками жовтневих революцій
В далеку путь налагодився день
До ірію, де всі вони зіллються.

1928

ДОКТОР ЛЕОНАРДО

Ах, дерево у пам'яті глухій,
Що вирросло над обрій давніх літ
І так у полі зорянім заснуло—

Немов не зорі то були,
а деревії
Райдеревом розкинувся над світом
І подолав полин, і переміг пирій,
І виріс в ігдразил
— Морями, хмарами і снами оцвнтій.

Те дерево в дитячий край веде,
В туман, що закипає над рікою,
За пагорби, що десь за ними ген
Сковалась тайна—і розтала знов,
В жита, що їх хорунжий вітер
Веде за ті горби, зустрітись, любов,
З тобою...

— Під деревом, що стало серед літа.

1928

АЛЬЧЕСТА

Як ми з нею луками ішли,
Розувітали луки на путі,
Під ногами не було землі
— Ні пливти, ні стати, ні іти.

В берегах давно дрімав Дінець,
Мов косар на спину спати ліг.
Вона глянула—родився вітерець,
Вона стала—й вітерець затих.

Як заснув у небі білий шум
І забув пливти за океан,
Як перо, що ним тепер пишу,
В сонний затопилося стоян.

Як палив залізну лісосіч
І згасав рудіючи ромен,
Як минали ніч, і день, і ніч,
Як минали день, і ніч, і день.

1928

І співай тепер, що не ця
Була остання сторінка.
Я тебе прочитав до кінця,
І зосталась одна картинка:

— „Ти мов тонесенька ясеня
Зросла в голубе озеро“.
Ах, засміялись ясна,
І стала на порозі.

Не сховаєш тепер лиця,
Крізь пальці горить і рдиться.
Я тебе прочитав до кінця
І до себе несу на полицю.

1927

АЛЬЧЕСТА

Випливає чапля з туманів:
Тихо крилами моя махає птиця,
Мов у листя ранішніх лісів
З серця ронить кров—і кров став суниця.

І ще тихше канула за грані
І розтала десь за соснами далеко.
Чапля— може то була лелека—
Потонула в сутиші багряній.

І над плахтою картатою полів,
Що горіше, що солодше сниться
В ніч любови, край останніх снів
Народилось сонце-полуниця.

1928

КОЛИСКОВА

Моє, мовнєке миле, яснє — мі
Спи, золотава вовно,
Летить-лєліє літєнь в ви-со-ті.
— Кімната весєн повна.

Сотайтєсь со-нє сот-ні сніжні дні,
Одчиниш дєрє—літо.
Сичить і сїє сїчєнь по вік-ні,
Дні в місячнєє сито.

Коли б нє ко-ні ні-ж-ні і смут-ні,
Тєбє нє по-нє-сли в осонні.
Спи, сину мій тонєнький, на ясній,
На сонячній долоні.

1926

Ах життя моє дороге,
Хто мені дав тебе, тепле й сильне?
Бігти берегом, бігти геть,
Бігти холодною вогкою рінню.

Занести руку з-за хмар,
Занести за небесну спину.
Розмах. В удар
Тіло. Голову. Руку вкинути.

Ах життя моє—кругле як м'яч,
Пружне й палюче—як любов.
Падай. Злітай. Смійся. Плач.
Цілуй дужче, знов і знов.

До кінця цілуй. До зубів,
До холодного цілуй поту.
Так ніхто тебе не любив,
Не пив слину з крепкого рота:

Ах життя моє—кругле як м'яч,
Ти з яких зірвалось шківів.
Души мене. Кров'ю моєю пияч.
— Так ніхто тебе не любив.

Колись рушниці калиновим соком
Наллєм—і дітям гратись оддамо.
І на гармату хлопці кароокі
Напнуть дідівське букове ярмо.

Розплющать очі крейсери стоокі
І тихо спустяться на зеленаве дно,
І у пісках, сумирне і глибоке,
Засне навіки золоте руно.

Та ще не час. Іще живуть гармати,
Іще рушниця висить на стіні,
Ще у полях на провесні солдати
Ідуть в воді і падають у сніг.

Ще, браття бондарі, в березовім барилі
Довбати довго нам затужавіле дно,
Доки не вибухне розпаленим похміллям
Повстань тисячолітнєє вино...

— Тоді рушниці калиновим соком
Наллєм і дітям гратись оддамо
У невимовну пам'ять темних років,
Що заросли калиною давно.

1927

ЧАВУН

I

Димніші домни в присмерку палючим,
Доми дивніші на горі вечірній,
І кавпери стоять, мов капітани.
Над естокадами, зіпершись на обручі
Повітродувних труб і в рупори покірні
Скликають газ:

Цео!

Цео!

Цео!

Це образи, це одгуки, це од світання
Веде завод за води неминучі,
За дюни шлакові, де домни-дромадери
Бредуть крізь ночі, крізь кошмари мідні
В неімовірнім сном загрузені печери.

II

І раптом свист несамовитий:
В смертельнім цеху труби клепані
тремтять—реве залізо,
Рве хуга фурми,
Сопла дико виють,

Гудуть залізнi ферми естокад,
I на пісочок у дитячі форми
Кошмарний хобот обережно лізе.

То молочком чавунним напуває
Спітніла домна свої любі діти,
Сопа й парує
Черевом таємним
Ще повне плоду, і не спочиває
Бездомна мати ще дітей родити.

1929

1905 РІК

Редактор гладив
револьвер.

Синя, як спомин, сталь.

Революція. Воля.

Ревуть вулиці.

Сон.

Револьвер.

Повернулись години,

хвилини лнуть,

Вороги за рогом,

як в'орони,

І від однієї години

Залежить доля

революції...

Ревуть вулиці.

Сон.

Револьвер.

Біля ганку з написом „Salve“

зранку ляпісом сальви

прострелили в пальцях „Сальве“;

Голі

пальці палив
останній патрон.

Революціє — зраєна Сольвейг!
Ревуть вулиці.

Сон.

Револьвер.

1929

РИБАЛКИ

Під парусами лежать ловці,
І дво парує під парусами,
На морі штиль і лінива синь
Полéгом зелений обмилює камінь.

— Бунація. Стиха сказав старший.
Але вилазьте. Буде левант.
Як двадцять п'ять лебединих ший
Випливає двадцять п'ять шаланд.

Ідуть на веслах: невесело це
Важніють руки і спати хилить.
— Старшино. Слухай. Не пізно ще
Вернутись. Нема ні вітру ні хвилі.

— Бунація. Правда. Сказав старий.
— Але недобір. Недобір до плана.
— Греби, хлоп'ята. Воду рий.
— У морі гнатиме нас трамонтана.

— За Тендрою—бачиш—хмарка є
— Леліє немов учорашня піна?
— Вона мені знак, мені знак дав
— Яка сьогодні буде година.

Гей, по́жа! Стерно рипить у руці
Пожій. Завертає шаланда ліво.
Висипають сіть молоді ловці.
Орцій. Набирає вітру клівер.

Не раз, і не два висипали сіть,
Насипали живим шаланду сріблом
По борт, по вінця риба лежить
Для братів, для робочих добута риба.

І от розібрався малий вітерець,
Покинуто весла, мов птиці
Самі випливають шаланди на герць
За моря синяву границу.

І знов висипають, і моряний лан
Родить живосрібляні гори,
Де в борознах сплився зелений лиман
Із синьою хвилею моря.

Та борозни глибше заорює вітер,
Жене в буржуазні краї трамонтана,
Хитає шаланди, напружує сіті,
Збиває з зеленої грані лимана.

Спускай топселі. Керуй у вітер.
Варуйся хлопці. На рифи бери.
Ще зима у воді. Ще зима на світі,
Ще навіть не провесна. Ще не апріль.

Налетів бурхайло і пінна бруя
Шумує під прову, біжить у борівнії
Путі, як плуг у чорних полях,
Зарипіли стерня в холодній піні.

У море. Вперед. Нема вороття.
Летять мартини за неба двері.
Від неба й до неба бурхайла стяг,
Чим далі і далі блигомий берег.

Блигомий берег потоп у бурі,
Над борт, вище борту бурують хвилі,
Чорніють неба кренні краї,
І стали сторч і море укрили.

Ламає реї лихий борвій,
Шаланди шалаються як старці—
— Спускай шпринтовий. Шматай. Рви.
— Клівер. Клівер держи у руці.

— Рятуйся браття. Рибу скидай!
— Гуде забрати здобич море.
Вода воює—по самий край
Бушприту здіймаються водяні гори.

— Орцій. Крізь бурю рече старий.
— Чи пан, чи пропав—усе одно.
— Орцій! Додому. Орцій бери.
— Хто займе рибу, пушу на дно!

Орцій! По пояс у морі стоять
Ловці, налігши на клівер.
Через борт морозна пішла бруя.
Орцій. Поворот. І знову ліво.

Блигомий берег блиснув на мить
І знову потоп у пінявій хвилі
— Орцій. На берег прову держіть.
— Гребіть скільки є, скільки є в вас сили!

В піску, в мілині сичить шкафут
У воду. Попхай. Тягни руками!
Розриває м'язи кодоли жмут,
Коліна крає різучий камінь...

Живі. Удома. Але старший
Не дає. Збирає негайні збори.
Похилились голови з кляклих ший,
Стоїть старий і мовчить суворо.

— На кого працюєте? На куркуля?
— Герої, що в море улов скидали?
— Виходь наперед. Просто руля.
— Пиши у список. Чого ж ви стали?

— Чи ви забули хто ви є?
— Чи ви забули хто є за вами?
Мовчить. І вечір з моря встає,
Кладе багрець на причальний камінь.

Під парусами сплять на дні,
Заснув старий під плюскіт зибу,
Стискає книгу уві сні,
І ніччю бореться за рибу.

eLib.prlu.org

ВЕСНА В ЗАВОДІ

Весна. Світлішої не було на світі.
За деревами ховається мов учениця
Весна. Забула куди летіти
Сизокрила щаслива птиця.

Весна. Згадала, що небо синє,
Весна сміється з себе в ополонці,
На шлях повилазило веселе каміння
Порозлягалось грітись на сонці.

Попроростав снід снігу вугіль,
Блищить неначе на світ народився,
І сльози з очей витяглись у дуги,
Дуги в день, що сьогодні весні приснився.

Весна стає світліша і світліша
Соціалістична весна, клянусь головою
Зложила крила і стоїть піша
І жде цілуватись зі мною.

1928

Л І С

О вічній лісе—ти мені як цех—
Постали незчисленні стояни,
У кронах крапом вітер їде мостовим
І подає деталі надзвичайних днів.

Вода обточує циліндри лісових осей,
Шліхує точно і виблискує вода
І в інший цех тече і знов вергається у цей
Місячне рудо й сонячна руда.

І сонце-шків над цехом лісовим
Математичну повершає путь,
Над ливом листя і над траверсом трави
Реміні променів вергаючись ідуть.

1925

РАДЯНСЬКИЙ ПОРТ

Пахне смолою, дьогтем, олеонафтом. У сутемряві
виростає наче підземний гуркіт заводів.

За місто

тихо ле

олеонафт.

Сумирні

за вогнів далекий фразт

Та за вечірній

Заклик гусей

за свіжі, темні

хмари:

— Як ремнів свист,

Як шагунів

ляндшафт

Той запах давній...

Друг. Брат. Комуніст.

— Олеонафт!

Перейдуть марти,

квітні розцвітуть,

У плавні

висіє бавовну

травень,

Верстатиме потужну
жовтень
путь
В індустріялізованій
державі.
Смола і дьоготь, пек, олеонафт.
Нагрітий на валах блискучих пароплава
Коноплі, курява, канати
фрахт
Морів далеких,
парусів;
держави
Робочої до всіх портів
у світі
делегати.
О аромати
порту
— агітатори
портів!
Ідеє,
вплетена
у лантухів текстурі,
Налята в нафту,
заритмована у спів
Лебедок з зерном,
у барил басовий гугіт,
І по чужих,
ще поневолених
портах

У темні
вечори
У травні
як ремнів
Свист,
Як шатунів ландшафт
той запах давній
Друг. Брат. Комуніст.
— Олеонафт!

1931

ТИСЯЧА ПЕРШИЙ

Тільки ми зможемо колись організувати підземні теплоцентралі. В них верстами горітиме вугілля і само видаватиме силу на-гора. Вибійні молотки і зарубні навіть будуть непотрібні. За це б'ємось у чорній норі.

Десь є трава ..
Зеленим сонцем напоєна...
Зідхає за вітром, стелеться...
Вітровим виростає роєм.
Рай. Пирій. Світоселиця.
Така трава.

Але внизу—там нема трави,
Нема сонця—нема обрію,
Земної густої крові
Добувають вугільні герої.

Щоб та чорна земна кров
Горіла в Союзу жилах,
Щоб жили верстати, щоб на сотні верстов
Сіяли станції—соціалізму сила.

Соціалізму сила движе серця
Чорних людей углибу під землею.
Тисяча шахт—межи ними ця,—
Тисяча серць горить коло неї.

Тисяча серць у вічній ночі
Костить сирий одвічний камінь.
Ні хмар, ні сонця. Лямповий чин
Виображує чорне небо над нами.

В камінне небо уп'ялись плечі.
Вапняк і порфір розвірчує молот,
І креше кварц і іскри мече,
Як дощ, жалó сталевих долот.

Соціалізму сила движе серця
Чорних людей углибу під землею.
Тисяча шахт—межи ними ця,—
Тисяча серць б'ється за неї.

Б'ємось, щоб не бились наші діти
Внизу—щоб бути їм нагорі,—
Б'ємось за щастя людей на світі—
За це б'ємось у чорній норі.

І от одне починає битись
Скоріш, не в марші машин, не в такт
Працюють руки ще в тому ж ритмі,
І тільки серце—б'ється не так.

Десь в трава...
Зеленим сонцем наповна...
Зідхає за вітром, стелеться...
Вітровим виростає роем.
Рай. Пирій. Світоселиця.
Така трава...

Як легко і солодко. Швидше. Швидше.
Злітає серце під сонце д'горі.
Рука безладно в камінь тиче
Ще легше. Солодше леліє море.

Заснув би в ньому. І раптом вітер
Доніс до скронь сталевий скрегіт.
Ударив. І море з потом витер
Цео. Це газ. Оце той легіт.

Спокійно. Люди. Усі на-гора.
Назад. Ні кроку. Уб'ю на місці.
У моїм забої газова гра.
Один за всіх. Усіх кроків—шість.

Соціалізму сила движе серця
Чорних людей углибу під землею.
Тисяча шахт. Межи ними ця.
Тисяча серць б'ється за неї.

Б'ємось. Щоб не бились наші діти.
Внизу. Щоб діти були нагорі.
Б'ємось за щастя людей на світі—
За це б'ємось у чорній норі.

І тисяча перше—теж б'ється.
На чорних руках лежить, мов дитя.
У могутніх грудях шахтарське серце
І тихо вертається до життя.

Встає. Випростує колосальні плечі.

РОСТУТЬ ЛІСА

Пливуть верхів'я
в синім плесі неба,
Накупчуючись, хмари зачіпляються за крони
І, розійнявшися, пливуть,
пливуть плотами
У теплий південь
вогкі ешелони.

Нерухомо ростуть дерева.

Як чорні цифри, незчисленними рядами,
По вінця повні,
водозбірні цебри.

Прийдуть вітри
—гуляють до лісів,
Сокочуть птиці,
веврики несуть

В суتمні дупла
кедрові горіхи в стіс,
Але внизу дзвеніння, дзизкіт, скрегіт, спіл,
Лісовики—ми ріжем ліс.

З числа стає нам громадянин кедр.
Підводимо під нього кругову.

Коротка пісня

лісових катедр—
Професор тихо валиться в траву.
Як чорні цифри,
ще стоять колеги.
По віпця повні
водозбірні цебра,
Внизу
дзвеніння, дзизкіт, співи, скрегіт,
І одкривається екран ясного неба.

Це вечір тихий,
це в Донбасі ллють чавун.
Вечірнє сонце
як вогненне горно
Горить
і шлаком заливає шлунок
З захмарних форм,
струмить у яму чорну.

Чавун просвічує крізь хмари.
Не вогонь.
Товаришів вогонь
—всесвітове багаття.
Його в прозорі пальців,
трудових долонь
Щовечора
з усього світу
бачать наші браття.

Ми ріжем ліс,
але ростуть ліса.
З лісів,
як сонце з сніз соснових,
із хмари пилу, свіже як пасат,
Встає лице великої будови.

1930

БАЛЯДА ПРО ОДНОГО ІЗ СТА

На заводі під час випробовування мотор-агрегату ротор почав рвати з статора навої проводу. За скільки секунд могли загинути тижні й місяці ударної роботи. Комсомолец І. кинувся навпростець між численних кабелів виключаючи мотор, і його ударило струмом.

День.

Дванадцять годин.

Сімсот двадцять хвилин.

Сорок три тисячі двісті секунд.

День

один,

другий

день,

один за одним

дні

ідуть.

Сонце ронить секунди,

Об ванадій витерті,

Ходить сонце-корунд

об вал

— день

— Наздогнати і випередити! —

сказав

Ленін.

День наздоганяв ніч,
Ніч відставала від дня.
Цех обточував Річ
— Водяного серце коня.

Кіловат десять тисяч гнав
В генераторний агрегат
Порогів горяних лав
Вернути силу назад.

Обід. Сон. Любов
Віддавала молодь в мотор.
Ні один з них не відійшов—
Їх було як один—сто.

Статор у спробній стоїть,
Недвижно ротор застиг у серці.
Мотор змонтовано. Одна мить,
Остання мить, що мотор мертвий.

Дано контакт. І загув струм
Кіловат кожен—робоча струна,
Десять тисяч таких струн
Вигравають у серці—такого коня.

Та що за звук? Харчать груди,
Навоїв узду ротор рве.
Як уражені громом заскніли люди.
За навоєм навій зриває і рве.

Ще одна секунда — і все пропало!
День! Ніч! День! Ніч! День!
Зриває кожен оберт металу.
День! Ніч! День! Ніч! День!

День,

дванадцять годин,
сімсот двадцять хвилин,
сорок три тисячі двісті секунд.

Обід. Сон. Любов

Віддала молодь в мотор.
Ні один з них не відійшов.
Їх було як один — сто.

Кинувсь один із ста
У чагар електричних колій
Межи написи: „Смерть! Стань!“
Навпростець. І цех збожеволів...

...Стала секунда — століть міт,
Як поневолених через віки навала
Літопис тисячі рук, рукопис тисячі літ
Як історія людства — секунда стала.

Стала секунда — як той день
Восени, коли взяли владу,
Секунда стала — як та ідея
Років п'яти народилась у Радах.

І іде світом, сама як світ
Мільйонів ват у ночі синій
І сяє вперед на мільйони літ,
І цей мотор — це її дитина.

Сорок три тисячі двісті секунд,
сімсот двадцять хвилин,
дванадцять годин,
день
один,
другий
день...

Сонце—круг карборунда,
об ванадій витертій.

Обточує вал

—день.

—Наздогнати і випередити!—

сказав

Ленін.

...Це була—та секунда!..

Рука на рубільнику. Тріск.
Вилучає силу з струн
Нога над струнами. Іскра.
Оступивсь і упав на струм.

Гуде урятований цех.
Поволі мотор одгук,
На руках несуть—це,
Це те, чим сотий був.

Блідий лікар руку взяв
І завмер: з глухих глибин,
Як спомин зів'ялих трав,
Співала серця машина.

-- Живий! І сну і любови
Молоде тіло зазнає...
Вперед, хлопці. Будьте готові.
Революція не вмирає.

Дивіться: почався день:
— Сорок три тисячі двісті секунд,
Сімсот двадцять хвилин,
дванадцять годин
день.

Сходить сонце-корунд,
об ванадій витертій,
І обточує вал
— день.

— Наздогнати і випередити!—
сказав
Ленін.

405 ПОЛК

Один батальйон 495 полку одбив повторні атаки тисячі шабель кінноти. В батальйоні було всіх 250 багнетів

Генерал підступав як вовк.
Тисячу шабель вів.
Розбив чотирьохсотий полк,
Чотиреста другий розбив.

Спід снігу гола стерня
В голім стирчить степу.
Шість годин—і немає' дня,
Сходить місяць в морозний круг,

Вибивали застави з сіл
І в розстрільню лягали в стерні.
На бої вистачало сил,
Але бились і йшли мов у сні.

Шість годин—і умерла ніч.
З-за горбів підкрався день.
Сну не зняв із заляклих пліч
Батальйон, що в похід іде.

І коли прийшли на поля,
Де братні полки полягли,—
Не впізнали—та сама стерня,
Таке ж сонце, той самий сніг.

Тільки щось зачорніло в снігах,
Немов виріс у полі лох,
Немов галич укрила шлях
Все чорніше й чорніше росло.

Кавалерія! Клич: „Лягай!“
Залягло двісті сорок голів.
Тисяча шабель—гай,
Чорний гай у снігах летів.

Долітають. Одна тільки мить:
Зарубають, затопчуть, заб'ють.
Попід тупотом сніг курить.
В очах, в вухах встає каламуть.

Долетіли. Ні—єсть рука,
Є приціл—аж в очах сльоза.
Сальва! Тупіт. Сальва! Крах.
Тупіт. Сальва! Спинились. Назад.

В атаку погнали. Гей!
Розступається чорний гай.
Повні груди вітру. З грудей
Миціляй. Доганяй. Добивай.

Наша розвідка—тридцять лез,—
Жене півтисячі їх,
Що хвилина—і гай щез
За горбів снігові краї.

Тільки з свігу гола стерня
Підпирав за трупом труп,
Шість годин—і немає дня,
Сходить місяць морозний круг.

1931

elib.prlu.org

КОМУНІСТИЧНИЙ БАТАЛЬЙОН

Тоді одному батальйонові Червоного Ввідного Комуністичного полку дано наказ: „Вмерти, але ворога не пустити“.

Комуністи стояли
на дворі коло хати,
Гомоніли тихо
про похід минулий,
„Рано на Київ“
і раптом почули,
Серед нас хтось мовчки сказав
„спати“.

Але сонце зійшло
аж там—серед бору
Між чорними соснами,
сестрами вгору,
Мов кулеметний диск,
сонце!

Руки хололи,
і нагрівалася сталь.
О, воле! За тебе
рук не жаль.
Командир спіткнувся
об корінь

І висловився непролетарським словом.

Сон давив нас.

І хиталися, як в норі.

І так само просто
Розійшлися обіруч дороги

на першій бій,

Не останній.

І сосон

лапаті роги

Одступили на північ, за Київ,

і в чорній збилися рій,

Як на плані.

Знайомий звук на сніданок.

— щодня замість чаю,

Замість хліба і сала,

яких немає.

— Одинокий вистріл,

і сотня рук

Автоматично ложе стискає, і бистрий

метушливий, машинний тріскіт

Розбуркує дух заспаний.

Кулемети?

Що ж.

Не перші вони, не останні,

У розстрільною

Лягли комунари в рахманній,

у м'якій, у чорній землі,

Без пострілу
стримані,
Дисципліновані.

І так само просто
Вперед
і певно
Одну митьооинучу мить
нависає, хитається
Павза.
І от—ущух кулемет:
— Одступають.
Над ростом
Своїм комбат, як гігант, простягає мавзер.

Коротким ударом
збили
Білу заставу.
Чують білі:
це комунари!
Піхота тікає,
у лаву
Кінноти шикуються хмара.

Бачили й це
не раз. І знову
У розстрільню знову лягли у рахманній,
У мя'кій, у чорній землі.
— Не перший з кіннотою бій,
не останній.

І ніхто не знав,
як це сталося,
Де прорвали розстрільню
і як підійшли
(Бо десятки ночей перейшли, як галас,
у очах, у вухах, зорінням знесилених).
Тільки з тилу зсередини, спереду
простим прицілом
з кулеметів косили білі.

І в тій самій секунді—
коні!

Уже серед нас—лава.
Збивають, рубають, гонять,
слава

І щастя тим мужнім,
Хто вже скрючився озем в агонії.

Батальйона нема. Є люди.
Що їх оце зарубають.
Довгий змах. Груди
Розкраяно звірячим ударом.
Батальйона нема. Є люди.

Ні! Ще в серед нас комунари!

Комунари сюди! Зійшлися
Поранені, напівмертві,
Хто мав патрони, ще бився.
І раптом в поту, в крові, в землі

спів:

„Не ждiть рятунку нi вiд кого,
Нi вiд богiв, нi вiд царiв“

—Кого ще несуть ноги,
ще раз
вперед,

На мить одскочили,
А—а. Спiвати.
Навели на групку
впрост кулемет
(На пiвмертвих
навалюють
трупи).

Наш останнiй бiй,
на Киiв
вперед.

Ще вiзьмем Киiв
I вас розстрiляем,
кати,
Ваш час iде.
Сонце вийшло з-за хмар.
Батальйона немає,
Комунари умерли,
Розцвiтає над полем день.

Ряди за рядами
iдуть
молодi
жити.

Мости за мостами й
встають
із крові
убитих
За той шлях
за той день,
після бою.
За справу, що вмерли батьків батальйони,
по землі будуючи путь,
Ідуть,
ідуть,
ідуть
мільйони.
Земля
гуде
під ногою.

1931

400 П О Л К

У 1918-му році, коли тільки організовано частини, з яких виросла 45-та дивізія, (комполку 40^а, Колісникові, доручено ліквідувати куркульське повстання в його ріднім селі, де була на той час його мала дитина.

Полями їде Іван Колісник,
до луки сідла головою поник.

Полями їде чотирьохсотий полк
за комполку своїм за Колісником.

На Плоске село наступ їде.
Киває княх. Кукурудза цвіте.

Мов тихо, мов мирно у Плоскім селі,
але там повстання зняли куркулі.

Куркулі одбиваються сьомий день,
чотирьохсотий полк у наступ їде.

Зненацька голову звів Колісник,
і знак рукою. І полк ізник,

Розсипались по кукурудзі сотні,
киває княх.

Колісник
виїжджав на шлях.

Перед ним у долині рідне село,
хати за хатами, в полях лягло.

Курять дахи. Риплять журавлі.
Мов тихо, мов мирно у ріднім селі.

Серед дахів тих є дах один
на шпилі,
і під дахом тим
Колісників син.

Веселий хлопець—і буде борець
завзятий, залізний—такий як отець,

Шляхом поволі ступає кінь,
шляхом до села, де комполків син.

Але раптом прорвало липневий лад
з гвинтівок, з одрізів, з кулеметів,
з гармат.

Всі хати, всі хати, що були на шпилі,
вогонь ураганний спалив до землі.

Розбито, розгромлено все на шпилі,
розбіглись, здались, полягли куркулі.

Поволі ступає комполків кінь,
туди, де був дах, де комполків син.

Веселий хлопець—і буде борець
завзятий, залізний—такий як отець.

Поволі ступає комполків кінь...
Гей, ви! Гей, баби! Де мій хлопець? Мій син!

Похмурі, закурені стали сотні.
Перед ними рядно. І син на рядні.

Голова розбита. І руки в крові.

Очей засклілих не видно з повік.

Зненацька голову звів Колісник,

і знак рукою. І полк застиг.

Полк струнко! Увага. Ви бачите дим?

Наша путь до Кодиму. Вперед на Кодим.

Полями бреде липневий день.

Дорога курить. Кукурудза цвіте.

Полями йде чотирьохсотий полк

за комполку своїм, за Колісником.

Полями іде Іван Колісник,

до луки сідла головою поник.

1931

Червоноармієць з батьком
 балакав у сні,
Про колгоспи споривсь,
 про посів у весні,
Про майбутнє, про світлі прийдешні дні.
— Ви помиляєтесь, батьку,
 сказав червоний солдат.
Укупі сіяти, сіяти в лад
 Селянських комун, незаможних бригад
У поле вийшов потужний ряд.

І батько кивав головою:
Я жив дуже довго,
 я бачив, як
Мінилась земля,
 зацвітав мак,
Як жито й пшениця буйніше росли
На вільній, на спільній, на нашій землі.

— Мій батьку, мій друже,
 так нащо ж ви
Явились до мене тепер, неживий,
Мій батьку, мій друже,
 так де ж ви були,

Коли ще жили
на оцій землі?

Я хочу вас бачити,
батьку мій,
У новім, у щасливім,
у нашім селі,
Але ви умерли,
спід ваших вій

Дві мертві, холодні сльози потекли.
Що ж ви стоїте коло мене у сні!..
— Ви мертвий, ви мертвий
— ви не батько мені!

— Схаменися, сину,
аж ось рука,
Мозоляста моя, мужицька рука,
І я б до згоди з тобою дожив,
Коли б мене вночі куркуль не убив.

І все далі вперед простягалась рука,
Син за руку схопив,
— дерев'яна, суха
Не стулялась, не гнула б батьківська рука.

Червоноармієць
прокинувся пітний,
На лаві прокинувся
коло стіни.
— Задеревеніла, негнучка
Приклад рушниці стискала рука.

1930

КОМЧОТИ МАКАРОВ

Комчоти Макарову переломило руку барком артилерійської упряжки. З рукою на перев'язі Комчоти утік із шпиталю повів батарею на навчання.

Не в гуготі громадянських воєн,
Але сей рік, сьогодні, зараз
Вийшов у шерег героїв
Партбюра секретар Макаров.

Стрілецьке поле. День,
Сорок ступнів цельсія в тінях,
Небо горить, як мартен,
Невблаганне, пекуче, синє.

З вихідного ринуть бійці
На землю. Плацма. Цілять.
Спиняється подих. Ціль
Коло центру кулі прострілюють,

Бо за лінією вогнів
Біля столу висока постать,
— Це сьогодні в полі комдив,
Грізний, любимий, простий.

Сигнал! Як суха гроза,
Під сонцем рокочуть вистріли.
„Мій наказ“—комдив сказав:
„Тій колоні, що йде у лісі,

Передайте: вона під вогнем
Кулеметів з правого флангу!
(Ординарець рвонув конем
Крізь бійців гарячу фалангу).

За столу встає комдив
І стежить оком частину,
Минає секунда... дві
...двадцять п'ять... двадцять сім .. півхвилини.

І от комдивів бінокль
Не вбачає жодної постаті:
Де була колона—пісок,
Над піском розпечені сосни.

„Добре!“—сказав комдив,
Слова зібгавши в жменю,
„Того, що частину вів,
Командира—сюди до мене!“

Перед ряд старших командирів
Шкандибає фігура похила,
В рукаві сорочка розірвана,
Лице—як сорочка, біле.

Висить рука на бинту,
Гімнастерка мішком. Без пояса.
Мовчання. Трудно і туго
Затремтів недужий голос:

„Не можу салютувати:
— Перебив руку барок—
За відсутністю комбатра
Комчоти за комбатра Макаров,

„Щоб повести людей на поле
Зі шпиталю...“ Непевний крок,
Поточився стиглий, як колос,
І упав на палючий пісок.

Війни громадянської бубон
Ще гуде і лунає в Донбасі,
Та нових по цехах нарубано
Героїв робочого класу.

Над світом старим, мов стихія,
Ми нависли, мов мідна хмара,
Бо родяться в нас такі, як
Партбюра секретар Макаров.

З М І С Т

І птиці летять	9
Непереможні хмари гори	10
Іще раз, коли	11
І хвилі в літєплі	15
Люблю тебе	16
У дахів іржавих	17
Поля синіють	18
Тихий бог	19
Сивий ранок пав	21
Травень	22
Місяць	23
Посуха	24
Не віримо в бога	25
Рондель	26
Остання гать	27
Вже птиці летять	28
Скоро	31
І спить вівсяна осінь	32
Наїживсь голений город	33
Дні мої	34
Голод	35
Осяяний осени	36
Пора	38
Понад північчю	39
Кроковеє коло	43
У бій	44
Романс	45
Ніч	47
Хмарку на захід	49
Світанок	50
День	51

Вечір	52
Як дихав ніжно	53
Сніг	54
Вогка долина	55
Іще одна ніч	56
Тінь на стінці ¹	59
Дощ	60
Серце, — ти мій лісочок	62
І знову іду	65
Добуваєм метал	66
Весна	67
То було не геройство	68
1921-й рік	69
Завтра знов до верстату	70
Комунікація	71
Пісня	72
Дві тисячі літ	74
Революція	75
Комуна	78
Неп	91
То город дощ	92
Ринав останній генерал	93
Спілка	94
Батько	95
Талалай	96
Вночі	97
Морозна осінь	98
Завць дитячий	99
Станція	100
Потяг уночі	101
Грак-гуморист	102
Краввид на курорті	103
Весна в вогні	104
І ринула	106
Вересня день	107
Ось іду по рейці	108
Мертвий крижень	109
Вихідний день	111
Гайворіа песиміст	113

У ліжку нидіє боєць	116
Не падав сніг	117
Не слава	118
Місто	122
На майдані	124
Темні вулиці	125
Перевтома	126
Овес росте	127
До краю радянського	128
За лінію лісів	129
Поетова весна	130
Як тане трава	132
Дон Хозе Персіра	133
Доктор Леонардо	134
Альчеста	135
І співай тепер	136
Альчеста	137
Коліскова	138
Ах, життя моє дороге	139
Колісь рушниці	140
Чавун	141
1905 рік	143
Рибалки	145
Весна в заводі	150
Ліс	151
Радянський порт	152
Тисяча перший	155
Ростуть ліси	158
Балада про одного із ста	162
405 полк	167
Комуністичний батальйон	170
400 полк	176
Червоноармієць з батьком	179
Комчоти Макароп	181

Ціна 4 крб. 50 коп.

elib.prlu.org

